

Az ösztöndíjprogram értékelés (2006, 2007, 2008)

Szlovák Pedagógiai Módszertani Központ

Békéscsaba

2009

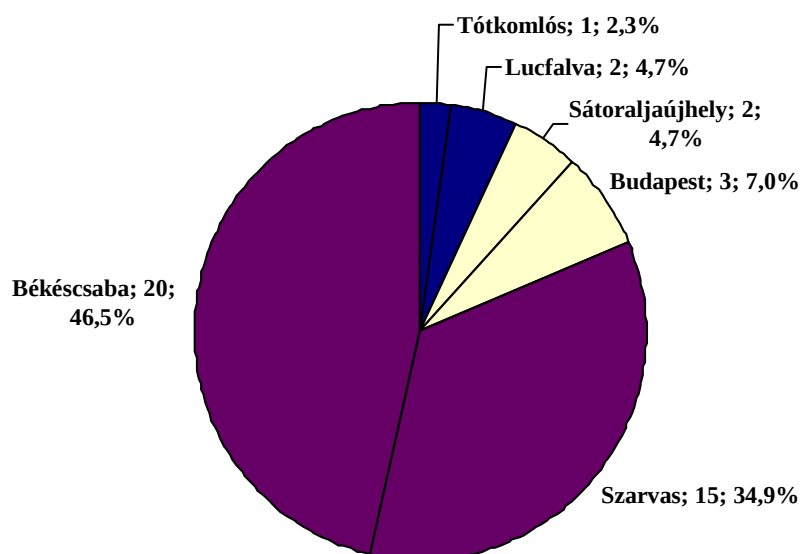
Készítette: Pecsénya Edit

Az Országos Szlovák Önkormányzat a 2006/2007 tanév második félévében indította a tehetséggondozó programot. Jelenleg a harmadik kiírás alapján dolgozhatnak a tanulók mentortanáraikkal. *(jelölve: 2007, 2008, 2009)*

A programban résztvevő tanulók száma 43 fő, 2007-ben 14 fő, 2008-ban 10 fő, 2009-be pedig 19 fő jelentkezett.

A résztvevők hat általános iskola tanulói, öt kétnyelvű és egy nyelvoktató általános iskola képviselteti magát. *(Lásd 1. sz. táblázat)*

Résztevők száma iskolánként

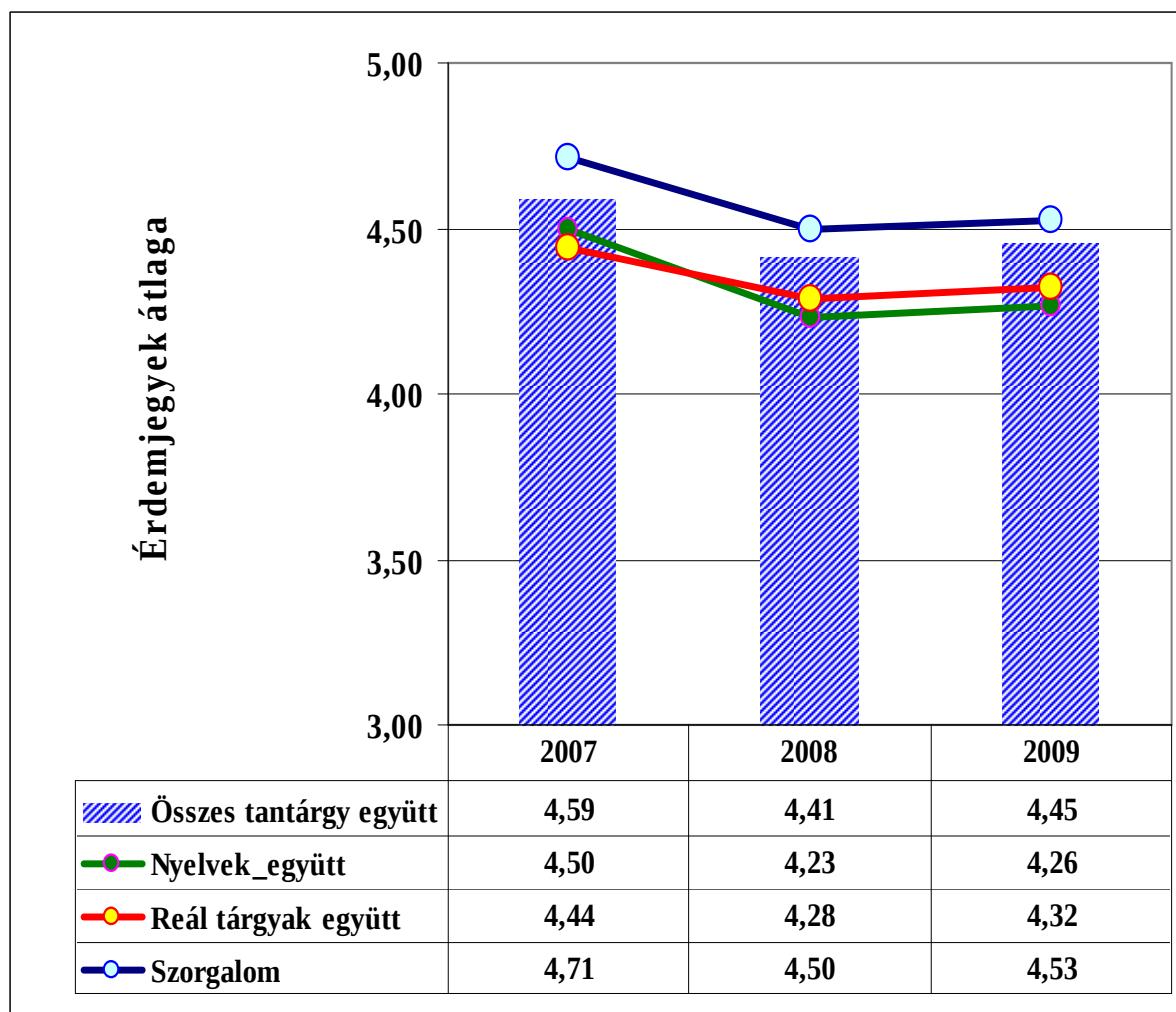
1. sz. táblázat

Két általános iskola (*Békéscsaba*, *Szarvas*) 2007, 2008, 2009-ben, tehát mindhárom alkalommal adott jelentkezőt, Budapest két alkalommal: 2007-ben és 2009-ben, a többi általános iskola pedig egy – egy alkalommal: Sátoraljaújhely 2007-ben, Lucfalva 2007-ben, Tótkomlós pedig 2009-ben. A békéscsabai és szarvasi intézményekből jelentkezik a résztvevők 80 %-a, mindemellett nagyon fontos, pozitív momentum Lucfalva és Sátoraljaújhely aktivitása.

A tanulmányban a programba jelentkezők tanulmányi munkáját vetettük alá részletesebb vizsgálatnak.

Az összehasonlítás alapját az ún. „bemeneti”, a programba való jelentkezéskor hozott tanulmányi eredmények képezik. Feltétlenül szükséges a tehetséggondozó programban résztvevők tanulmányi munkájának nyomon követése, így pl. a „bemeneti” és a „kimenetei” (8. osztály év végi eredmény), a középiskola 9. évfolyamának év végi eredménye és az érettségi vizsgaeredmények egybevetése. Jelenleg, a tehetséggondozó program mindössze három éves működése miatt, ilyen adatok még nem állnak a rendelkezésünkre.

A programban résztvevő tanulók tanulmányi átlagai mindhárom alkalommal (2007, 2008, 2009) jelentősen meghaladják a programba jelentkezőktől elvárt jó (4) eredményt. (Lásd 2. sz. táblázat)

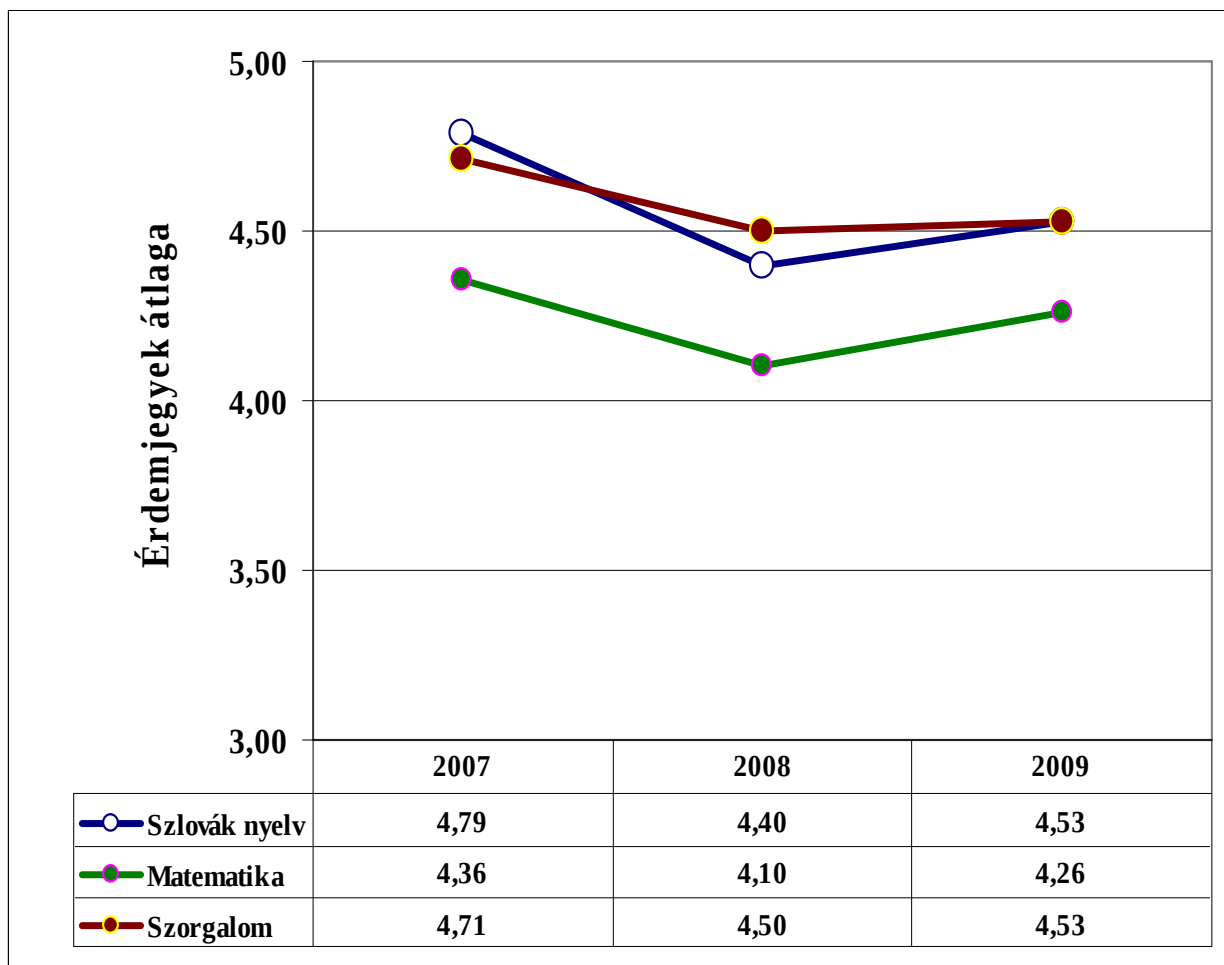
2. sz. táblázat

A tehetséggondozó program szigorú követelményei alapján a jó képességű, jó teljesítményt nyújtó diákok jelentkeznek, a program a tehetséges tanulók munkáját jutalmazza.

A három alkalom során (2007, 2008, 2009) a tanulók tanulmányi eredményeit tekintve megállapítható, hogy 2007-ben nagyon jó átlageredményű (4,59) diákok jelentkeztek, a 2008, 2009 év átlageredményei (4,41 ill. 4,45) kissé alacsonyabbak, de lényeges különbségek nem állapíthatók meg. A nyelvek tanulásakor a tanuló szorgalmának meghatározó jelentősége van. A szorgalom és a nyelvtanulás eredményei mindhárom évben szoros kapcsolatban állnak. (Lásd 2. sz. táblázat)

A szlovák nyelvtanulás eredményessége és a tanulók gondolkodási képességei között szintén erős összefüggés tapasztalható. A 3. sz. táblázat a gondolkodási képességet leginkább tükröző

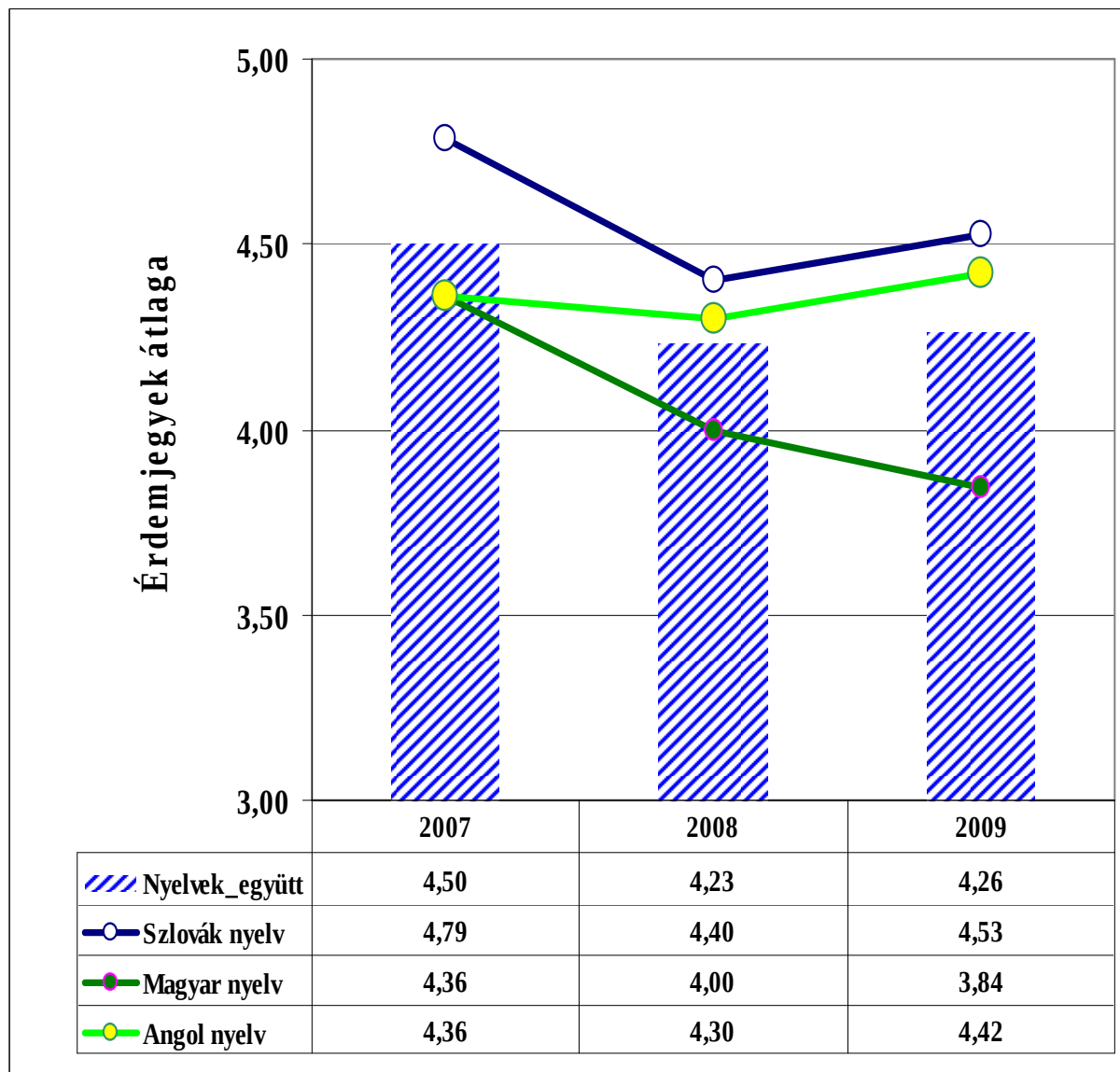
tantárgy, a matematika, valamint a szlovák nyelv (*nyelv és irodalom*) és a szorgalom értékeit hasonlítja össze. Az eredmények között szoros összefüggés figyelhető meg.

3. sz. táblázat

A tehetséggondozó programban résztvevő tanulók magyar és szlovák nyelven, valamint szlovák, angol ill. német nyelvet tanulnak. Fontos megjegyezni, hogy az angol nyelv túlsúlya a jellemző, csupán néhány tanuló (*Békéscsaba, Lucfalva*) tanul németül. A magyarországi szlovák nemzetiségi iskoláknak törekedniük kéne a „soknyelvűség” megvalósítására és a szlovák mint fő nyelv mellett további világnyelvek tanítását kellene ösztönözniük. Ez a törekvés jelenik meg az Oktatási Minisztérium Nemzetközi Kapcsolatok Főosztálya az Európa Tanács Nyelvpolitikai Főosztályának (*Strasbourg*) készült országjelentésében is (2002-2003). A programban résztvevő iskolák közül csupán egyben (*Békéscsaba*) van a tanulóknak lehetőségük a szlovák nyelv mellett angolul és németül is tanulniuk. A 4. sz.

táblázat a „nyelvek” eredményességét vizsgálja. Megjegyzendő, hogy a szlovák nyelv eredménye tartalmazza a nyelv és irodalom átlagát, valamint a kétnyelvű iskolákban egyben a tantárgyak tanítási nyelve is, tehát helye, szerepe meghatározó a tantárgyak között.

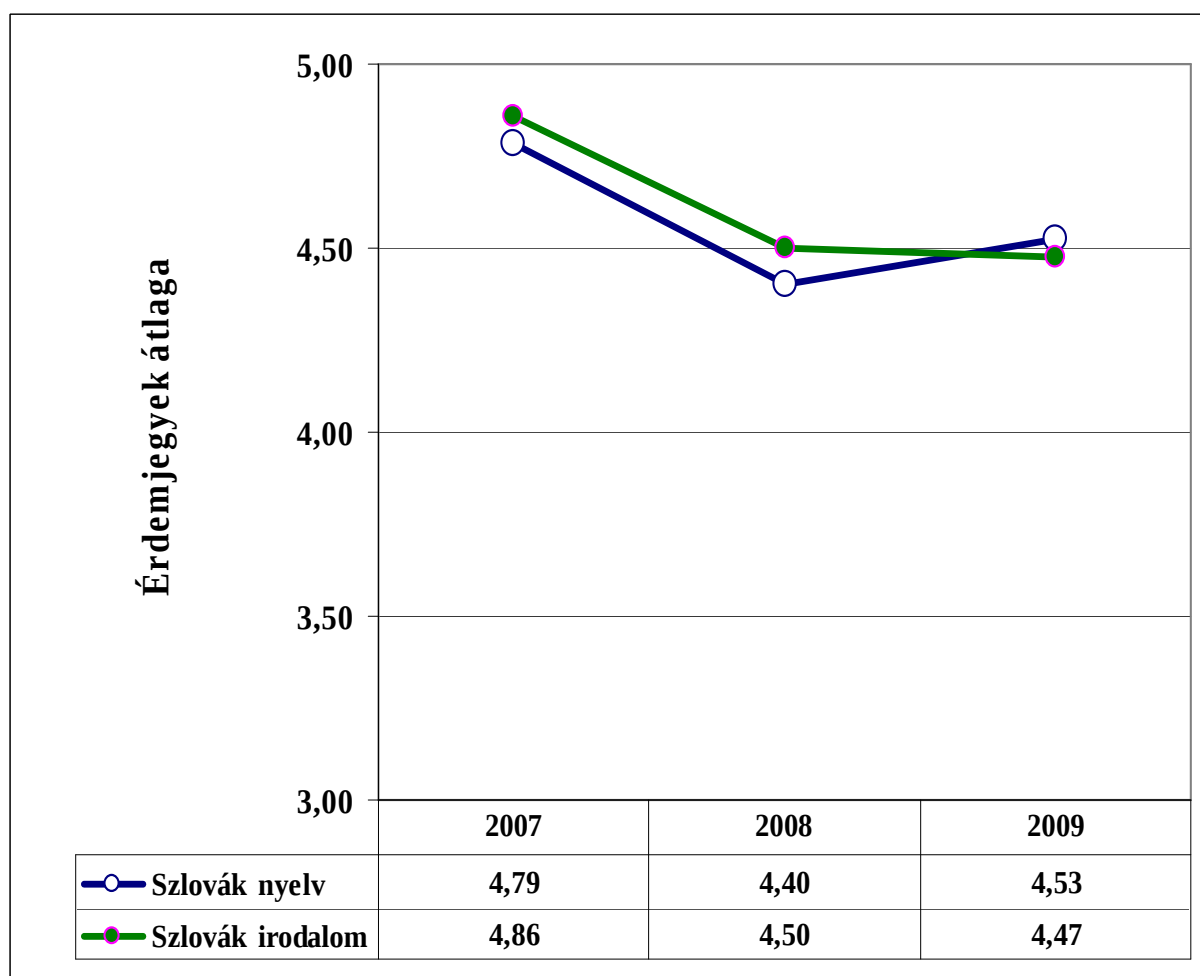

4. sz. táblázat

A „nyelvek” eredményei között szoros összefüggés nem állapítható meg. A program mindhárom évében (2007, 2008, 2009) szlovák nyelvből érték el a tanulók a legjobb eredményt, az angol nyelvi jegyek átlagai jobbak a magyar nyelvi eredményeknél.

Feltétlenül megemlítenő és a program során külön figyelmet érdemel a magyar nyelvi teljesítmények folyamatos, szembetűnő romlása. Érdemes lenne az okokat alaposan feltárni!

Az 5. sz. táblázat a szlovák nyelv és irodalom eredményeket külön – külön szemlélteti.

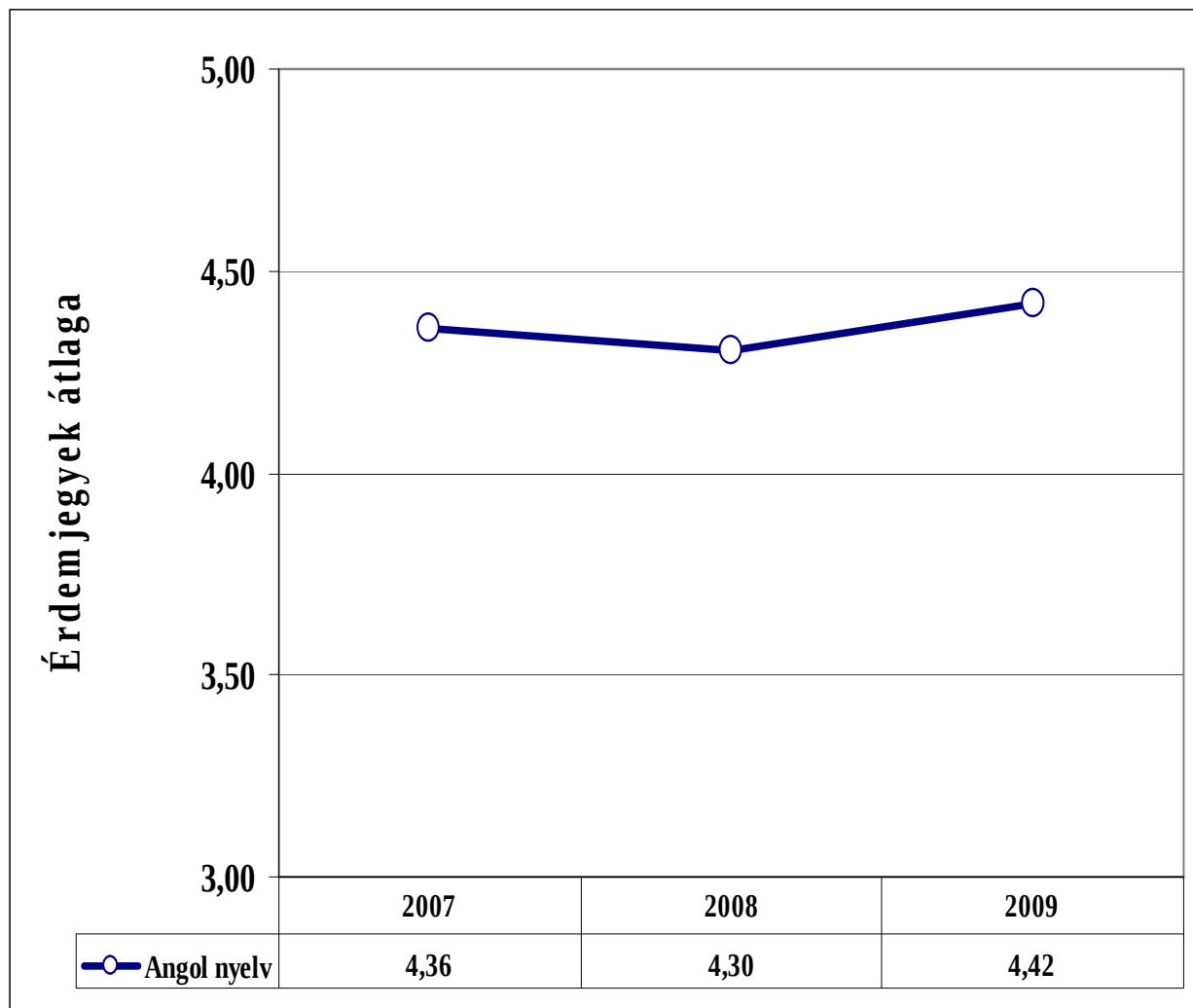

5. sz. táblázat

A program első két évében (2007, 2008) a szlovák irodalom jegyek átlagai jobbak a nyelvi eredményeknél. A 2009-es évben fordított a helyzet, a tanulók jobb eredményeket értek el szlovák nyelvből mint irodalomból, mindemellett alaposan vizsgálendő a szlovák irodalom átlageredményeinek folyamatos romlása. A programban résztvevő iskolák mentortanárai valószínűleg segítenének az okok feltárásában.

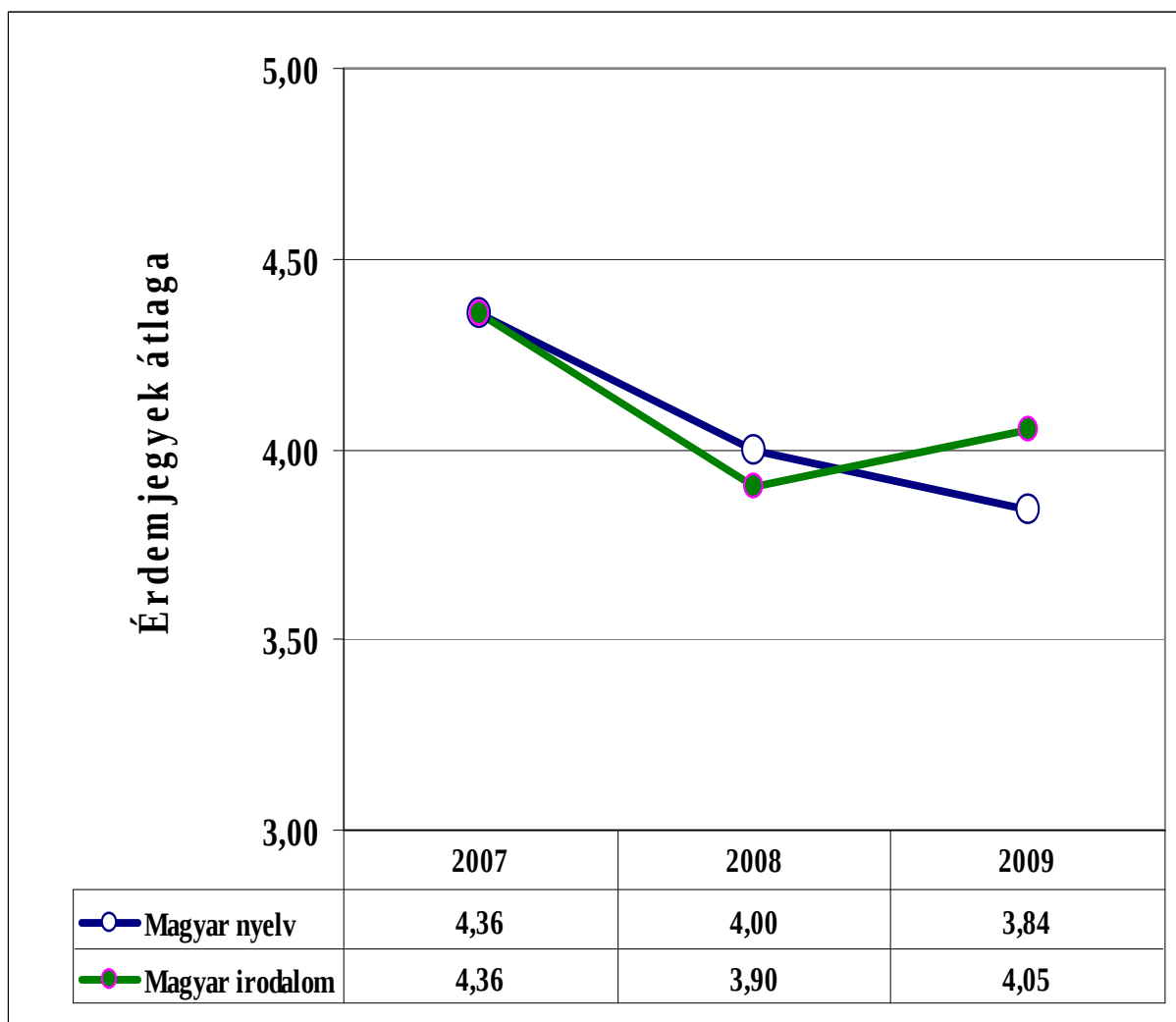
Mivel a tehetséggondozó program nyelvspecifikus, a tanulók által legnagyobb számban tanult angol nyelv eredményeit is érdemes vizsgálni. Az angol nyelvi eredmények mindhárom évben (2007, 2008, 2009) kiegyensúlyozottan jónak mondhatók. (Lásd 6. sz. táblázat) Tapasztalatok szerint a szlovák nemzetiségi iskolákban a második nyelv tanulása nem szokott

a tanulók számára nehézséget jelenteni, nyelvtanulási jártasságuk megkönnyíti számukra az idegen nyelvek elsajátítását.

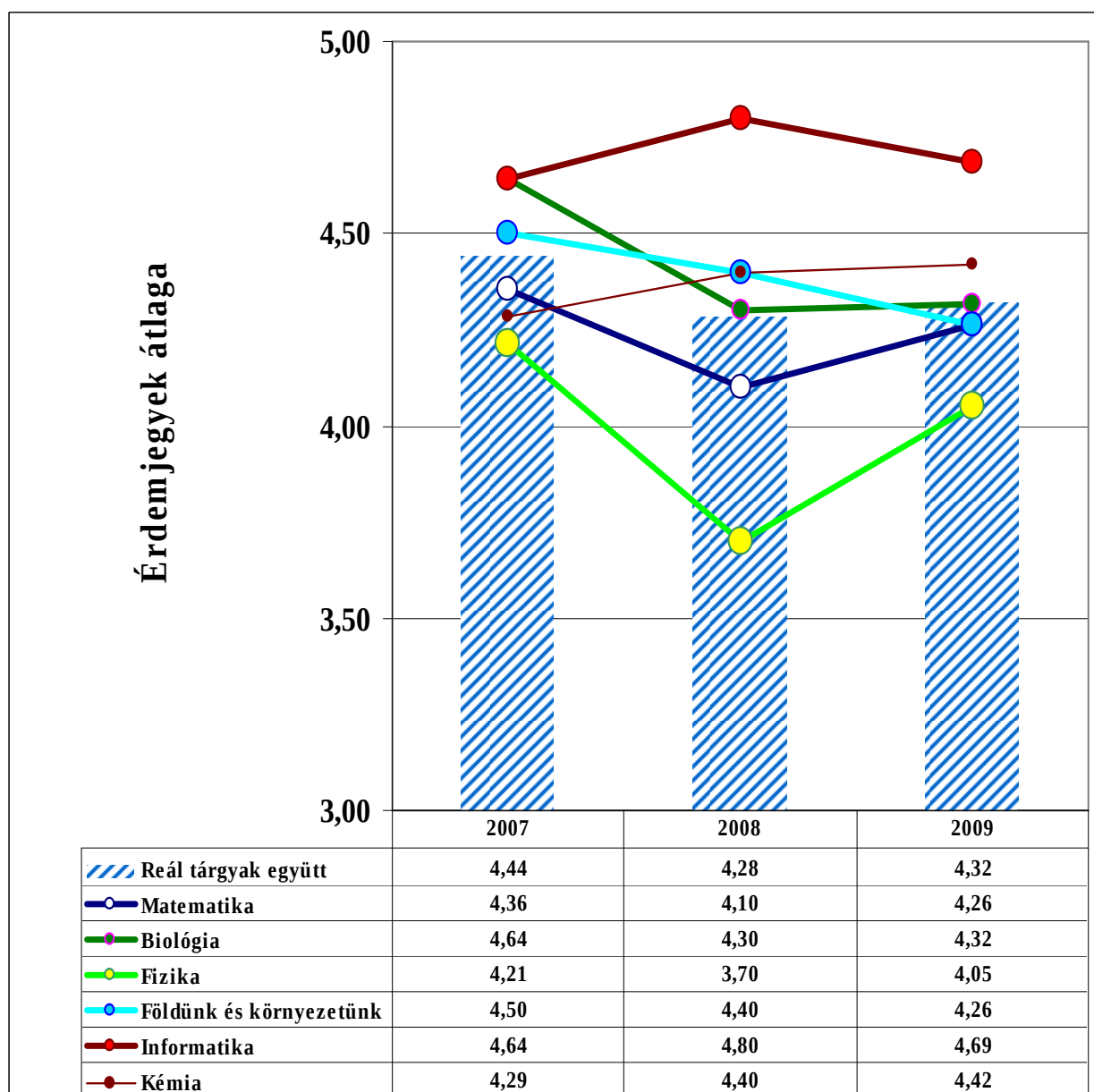
6. sz. táblázat

A tanulók domináns nyelve a magyar, a család gyakorlatilag elvesztette nyelvátörökítő szerepét. A szlovák nyelv hatékony és eredményes elsajátításához elengedhetetlenül fontos a magyar nyelvi kommunikáció, szövegértés, szókincs, nyelvi jártasságok magas színvonala. Vannak kutatások (*német nemzetiségi oktatás*) arra vonatkozóan, hogy az intenzív és hatékony nyelvtanulás javíthatja pl. a tanulók magyar nyelvi szövegértését. Ennek tükrében különösen fontos, hogy feltárjuk a magyar nyelvi eredmények folyamatos, szembetűnő romlásának okait. (Lásd 7. sz. táblázat)

7. sz. táblázat

A tehetséggondozó program nyelvspecifikussága mellett nagyon fontos a tanulók tantárgyi eredményeinek komplex vizsgálata. Az ún. reáltárgyak (*matematika, biológia, fizika, földrajz, informatika, kémia*) eredményei a tanulók továbbtanulása szempontjából is fontosak. A reál tantárgyak eredményei jók (Lásd 8. sz. táblázat), megállapítható, hogy a tanulók valószínűleg legkedvesebb tantárgya az informatika, szembetűnő azonban a fizika tantárgy a többihez viszonyított gyengébb eredménye. Sajnos, valószínűleg ez az adat az országos trendnek megfelelő. A gimnáziumi tanulmányok szempontjából fontos, hogy a reál tárgyak eredményei ne mutassanak romló tendenciát.

8. sz. táblázat

A tehetséggondozó programban résztvevő tanulók a programkiírásnak megfelelően félévente projektdolgozat benyújtásával, vagy országos szlovák nyelvi, népismereti versenyek döntőin való részvétellel teljesíthetik a program követelményeit. Ez utóbbira értelemszerűen csak a 7. és a 8. osztály második félévében van lehetőség, a tavaszi időszakban van ugyanis a tanév rendje szerint az Országos Általános Iskolai Tanulmányi Verseny (OÁITV) és a Szlovák Kutatóintézet népismereti versenyére is ilyenkor kerül sor. A programban résztvevő tanulók (2007, 2008) 30 %-a az országos nyelvi és népismereti versenyek döntőin való részvétellel teljesítette a tehetséggondozó program egy – egy félévét. A tanulmányi versenyek döntőin résztvevő tanulók közül, 6 fő az 1-3 helyezés valamelyikét szerezte meg, ami kiváló teljesítmény.

A tehetséggondozó program 1. félévének feladatai a család, a tanuló és szűkebb környezete bemutatására épülnek. A programban résztvevő tanulók ezt a feladatot megfelelően teljesítették. A munkák a korosztályi sajátosságoknak megfelelően színesek, gazdagon illusztráltak. Külön kiemelendők a nemzetiség-specifikus tartalmak:

- Szinte minden tanuló utal szlovák gyökereire
- Gyakori illusztráció a családfa – rajz
- Több tanuló említést tesz a szlovák nyelv családban történő használatáról
- A Dél – Alföldi tanulók munkáiban előkerülnek a szlovákiai rokonokkal történő találkozások, kapcsolattartás
- A település történetének szlovák vonatkozásairól írnak a tanulók
- A tanulók említést tesznek a családi szlovák nyelvű imádságos könyvekről, azok kitüntetett helyéről a család életében
- A tanulók mindegyike aktív a szlovák területen (*diákújság szerkesztő, népdaléneklő, népi táncos, népi hangszerezen játszó, projektkészítő, színjátészó*)

- A tanulók döntő többsége szlovákiai nyelvi táborozásokon vett részt az általános iskolai tanulmányai során, nem ritkán 5 – 6 alkalommal is
- Nagyon sokan említik, hogy a szlovák nyelv és a népismeret a kedvenc tantárgyuk
- Több tanuló a szlovákiai felsőoktatási tanulmányokat jelöli meg céljául

A tanulók az életkori sajátosságaiknak megfelelő és elvárható nyelvi megformálással fogalmaznak. Az előforduló nyelvi, nyelvhelyességi hibák éppen a tanulói önállóságot bizonyítják. A mentortanárok számára örök dilemma, hogy mikor avatkozzanak be az „alkotás” folyamatába, meddig tolerálható a „hiba” és mi is a „hiba” valójában. A „vegytisztá”, hibátlan mű valószínűleg csak a felnőttektől várható el, 13 – 14 éves gyermekektől semmiképpen sem. A mentorok számára az a legnagyobb kihívás, hogy megtalálják az arany – középutat és csak akkor javítsanak, amikor a nyelvi hiba az értést akadályozza, egyébként engedjék a tanulókat önállóan dolgozni. Ezek a feladatok folyamatos, következetes együttműködést várnak el a tanulótól és a mentortól, a program belső logikája alapján.

A program 1. félévének feladatainál fontos pontosítani, hogy a szlovák nyelvű önéletrajz és a program 1. feladata nem ugyanaz. A program írói az önéletrajz, mint műfaj megismertetését és az életkori sajátosságoknak megfelelő teljesítését kérik.

Több munkában előfordul, hogy a két feladat egybemosódik, erre pedig a jövőben oda kell figyelni, a probléma a mentorok konzultációjával orvosolható.

A 2. félév feladata egy rövidebb **prózai** alkotás elolvasása és olvasónapló szerű feldolgozása már nagyobb kihívás elé állította a tanulókat, összességében azonban jól sikerült megoldaniuk a feladatot. Itt a mentortanárok egyik legfontosabb feladata tanulók életkori sajátosságainak, érdeklődési körének, nyelvi kompetenciájának megfelelő mű megtalálása volt. A program célja a tanulók önálló ismeretszerzésének elősegítése, a szlovák nyelvű szövegértés fejlesztése, az önálló szlovák nyelvi szöveg feldolgozásának tanulása. Tapasztalatból tudjuk, hogy a tanulók szlovák nyelvi szókinccse 7. 8. osztályos korukban már igen gazdag, de egy rövidebb prózai mű elolvasásához sokszor kell elővenniük a szótárakat. Külön kiemelendők az alábbi problémák:

- Milyen módszerekkel érhető el, hogy a tanuló önállóan is elboldoguljon egy szöveggel?
- Hogyan lehet áthidalni a „minden szó jelentését tudom a mondatot mégsem értem” problémát?
- A szótározás tudományát hogyan kell fejleszteni?
- Hogyan lehet és kell az ismertből az ismeretlenre következtetni?
- A szöveg belső koherenciája hogyan tudja a szövegértést segíteni?

A mentorok ennél a feladatnál sok – sok kontaktóra ráfordítással kell hogy segítsék a tanulókat.

A feladat teljesítéséről a következő megállapításokat tehetjük:

- A program első két évében (2007, 2008) többnyire a tanulók életkori sajátosságainak, érdeklődésének megfelelő szöveget sikerült találni (*mese, monda, gyermekirodalmi alkotások kamaszoknak*)
- A „napló” műfaja a lányokhoz állt közelebb, nagy gonddal illusztrált, színes olvasónaplók születtek, amelyekben a tanulók gondolatai, érzelmei is megjelentek
- A munkák az olvasott szöveg megértését tükrözik, nagyon helyesen a tartalomra koncentrálnak
- Elvértve előfordul a feladat félreértelmezése, pl. nem konkrét mű, hanem teljes könyv bemutatása vagy pl. elemzés, amely ebben az életkorban szlovák nyelven még nem várható el a tanulótól és a program sem kéri
- A tanulók nyelvi kompetenciáját messze meghaladó mű választása és felszínes, valószínű nem önálló feldolgozása
- Elvértve szlovák fordításokkal is dolgoztak a tanulók, természetesen ez is megengedett, de talán szerencsésebb eredeti, szlovák nyelvű szöveget választani
- Nem célszerű a szlovák irodalom romantikus, realista klasszikusaitól válogatni, napjaink irodalmának nyelvezete hasznosabb a tanulók számára, közelebb áll az iskolában tanult nyelvhez

A tanulók a 3. félév során (2008) szlovákiai élményeikről írhattak, ill. cikk formájában bemutathattak egy – egy szlovákiai települést. A tanulók az utóbbi feladatot választották,

döntésüket családi kötődés (*Lučenec, Nové Zámky*) ill. az iskolai programok (*sítábor Kremnica*) indokolták.

Ennek a feladatnak a földrajz, történelem, népismeret szlovák szakszókincsének az átismétlésén túl népismereti tartalma is van. Az anyaországbeli nyelvi tábor, sítábor, rokonlátogatás, kirándulás a tanulók nyelvi motivációját erősíti.

A feladatot a tanulók jól oldották meg, tartalmi nyelvi szempontból kiváló munkák születtek. A műfaj tekintetében valószínűleg kisebb módosításokra lesz szükség, pl. a riport jobban alkalmazható a feladatnál, a különböző beszédhelyzetekhez való alkalmazkodás a tanulók kommunikációs képességeit is fejleszti.

Összességében a tehetséggondozó program három éve (2007, 2008, 2009) alatt mind a jelentkezők tanulmányi eredményei, mind pedig az általuk végzett tartalmi munka tekintetében eredményesnek értékelhető.

A tanulók a program során fejlesztették nyelvi készségeiket, ismereteiket, amelyek segítik középfokú tanulmányaik megkezdését.

A program eddig megvalósult elemei és a nemzetiség-specifikus tartalmak a tanulók motivációját erősítik.

A konkrét eredmények, a projektkészítés tapasztalatai, a mentorálás módszerei lehetnének egy szakmai tanácskozás témái, amelyet az Országos Szlovák Önkormányzat Szlovák Pedagógiai Módszertani Központja szervezne meg a programban résztvevő és részt venni kívánó pedagógusok számára.

Összegzés

Az Országos Szlovák Önkormányzat „Tehetséges tanulókért” ösztöndíjprogramja három éve működik. (2007, 2008, 2009) A program életre hívását a szlovák nemzetiségi oktatásban végbemenő folyamatok, kedvezőtlen hatások indokolták, mindazonáltal az egész oktatási rendszerben végbemenő mozgások következményei is folyamatosan jelen vannak működésében. A szlovák nemzetiségi oktatásban adott helyzet, a szórványban, kis településeken megvalósuló nyelvi képzés, az oktatási intézmények közötti nagy földrajzi távolságok, a nyelvoktató forma alacsony hatékonysága mind – mind válaszokra váró problémák.

A tehetséggondozó program első évfolyama a 2008/2009 tanévben középiskolás lett. A programban való részvétellel könnyebbé vált számukra az iskolafokok közötti átmenet.

Az átlagosnál jobban teljesítő tanulókkal való foglalkozás jótékony, ösztönző hatást fejt ki a tanulóra és gazdagítja a pedagógus szakmai – módszertani tudását.

A program a tanuló három alapvető szükségletére összpontosít:

- Tartozzon valahova, fontos legyen, számítsanak rá (kapcsolat)
- Higgyen benne, hogy képes teljesíteni (kompetencia)
- Legyen önálló, tudja irányítani saját munkáját (autonómia)

A programban résztvevő mentor tanárok olyan iskolai – és iskolán kívüli – környezetet alakítanak ki, amely elegendő ösztönzést, támogatást, bizalmat biztosít a tanulók számára az aktív tanuláshoz, a nyelvi kompetencia, az önállóság fejlődéséhez.

A program elsősorban a két középiskola beiskolázását segíti. A szlovák nemzetiségi értelmiségképzés jövője a hatékonyabb, eredményesebb középfokú oktatástól függ. Ilyen szempontból a tehetséggondozó program befektetés a jövőbe, eredményessége hosszú távon vizsgálható.

A program fenntarthatóságához és fejlesztéséhez azonban már a jelenben meg kell teremtenünk az alábbi feltételeket:

- A program pénzügyi fenntartásához szükséges feltételek megteremtése a „Tehetséges Tanulókért Alapítványban”
- A programban résztvevő tanulók munkájának nyomon követése az érettségi vizsgáig
- A mentor – tanárok rendszeres konzultációja, továbbképzése
- Pályaorientációs segítségnyújtás a programban részt vevő tanulók számára
- A program kiterjesztése a középiskolai korosztály számára
- A programban szerepet vállaló intézmények körének bővítése (Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, Dokumentációs Központ)
- A program működésének folyamatos vizsgálata, értékelése, a szükséges korrekciók elvégzése
- Pedagógusképzés hazai és anyaországbeli szakemberek bevonásával az eredményes nyelvoktatás módszertani fejlesztése céljából

- A programban résztvevő intézmények és a kisebbségi Önkormányzatok közötti párbeszéd, együttműködés feltételeinek javítása
- A program eredményeinek közzététele